

Povijest Zagreba kroz obrt

Izložba »Stari zagrebački obrti«, Muzej grada Zagreba, siječanj – lipanj 1991.

Izložba »Stari zagrebački obrti« u Muzeju grada Zagreba uzbudljiva je priča o zagrebačkoj prošlosti i povijesti obrta. Autorica izložbe mr. Marija Šercar kroz bogat i raznolik postav napravila je živu i napetu priču kako se kroz razvoj naselja Gradeca i Kaptola razvijao i obrt. Za tu je prigodu s raznih strana sakupljeno 544 izložaka iz najznačajnijih hrvatskih zbirki muzeja, arhiva i riznica Riznica zagrebačke katedrale, Dijecezanski muzej, Arhiv Hrvatske, Muzej za umjetnost i obrt i dr., a u čast 900. obljetnice grada i u organizaciji Povijesnog muzeja Hrvatske.

U prostorima Muzeja našao se okupljen raznolik raspon vrijednih dokumenata, ponosnih originala, »nevažnih« sitnica koje otkrivaju tajne obrta, zanata i trgovanja – od malena i nejaka pečatnjaka u vosku do mrkih topova-bombarda što su grurali s obrambenih kula i zidina grada. Tu je i kovana maska za lajave grajzlerice, piljarice ali i pozlaćeni plenarij optočen dragim kamenjem. Zadiviti će jednostavnost teških kovanih vrata iz Vlačke ulice isto kao i pergamena latinštine ispisane guščjim perom. Ponosne cehovske zastave i tajanstvenost mnogobrojnih škrinja sačuvala su i zabilježile mnoge podatke i dokumente koji govore kako se već 1355. g. stvorila prva hrvatska bratovština na području današnjeg Gornjeg grada. Žitelji su se grada okupljali po etničkoj ili strukovnoj pripadnosti. Podsjetnik na ta minula stoljeća i danas je živo prisutan u nazivu ulice Mesnička (i ima mesnicu!) jer su na tom zapadnom dijelu grada bili smješteni mesari. Ili u nazivu Knežija što se nazivala tržna pristojba itd.

Grad Zagreb vuče svoje »zlatne« povlastice od davnina, ali na najpoznatijoj »Zlatnoj buli« iz 1242. g. zapisano je da Gradec dobiva povlasticu održavanja dnevnog trga.

Mnoge isprave potvrđuju da je Zagreb bio otvoren grad, kao što i govore o protoku robe, raznovrsne trgovine, mjestu vrijednih majstora (iz 1217. npr. govori se o dopremi soli u grad).

Srednjovjekovno doba ubrzava udruživanje obrtnika Gradeca u cehove, a prema najstarijem zapisu, gradska vlada izdaje povlastice 1447. g. cehu krojača. Potom se javljaju i zlatari 1519., pa ostrugari, bravari, kovači i mačari udruženi u svoj ceh 1521. i tako redom kroz stoljeća.

Relikvijar ruke sv. Kvirina

Biskup Maksimilijan Vrhovec 1792. dopušta obrtnicima koji stanuju u Vlačkoj ulici da se udružuju u Kaptolske cehove, osnivanja prvog u 15. st. Zabilježeno je da Zagreb, od osnivanja prvog u 15. st. do ukinuća 1872. g., imao je 28 cehova.

Ceh je bio strukovna organizacija u kojima su se okupljali obrtnici istih ili različitih struka. Udruživanjem su privlačili i druge obrtnike što je sprečavalo moguće neredne (sjetimo se Krvavog mosta). Brojne su tajne skrivene u cehovskim škrinjama. To

su u početku jednostavni drveni sanduci, dok postupno ne postaju škrinje s ukrasima svog obrta. U njima se čuva pečatnjak s naznakom odgovarajućeg obrta, poslovne knjige, protokoli u kojima se bilježio prihod i rashod ceha, novac, zapisnik cehovskog sastanka, popis šegrti ili bi u njima jednostavno prepisivali za ceh važne dokumente. Saznajemo iz njih da je ceh i humanitarna, socijalna ustanova jer pomaže siromašne majstore, plaća liječenje, brine o poplavljenima, opožarenima, nemoćnima, starima, rješava molbe za pomoć i sl. Iz škrinja se vidi kako se pekao zanat. I dok se šegrt primao na naukovanje ovisno o zanatu (pekari, licitari, lončari na dvije, a klesari, zlatari, urari na četiri godine), djetići, oslobođeni šegrti, morali su još proći trogodišnje »vandranje« (stručno usavršavanje) do stečene diplome majstora. To je za ono vrijeme tražilo i znatiželjan duh, znanje stranog jezika, hrabrost zbog nesigurnog putovanja, ali su se i stjecala mnoga znanja širom Europe.

Nalaze se tu i cehovske korske klupe, zavjetni kipovi zaštitnika obrtnika i zapisi o strogo određenim mjestima na tijelovskoj procesiji ispod ponosnih cehovskih zastava. Šarene se cifrasti jeleci, remenji; obješen je i istaknuti škrlak za zabranu trgovanja. Sačuvane su stare mjere i vage ili odredbe da se npr. neprodanoj ribi mora odsjeći rep. Život je prošlog vremena ocrtan i kroz tužakanja, zbrajanju nadnica, sudskih prijetnji, ispisane kraljevske presude, promišljene gradske odluke i mnogi su od tih dokumenata ispisani brižljivom latinštinom, njemačkim pismom, ali otkriva se i živa kajkavska riječ.

Predstavljeno je 80 obrta od kojih su neki već i zaboravljeni (mačari, kopljari i dr.); dok drugi i danas nastavljaju tradiciju (licitari, postolari i dr.). Očuvani cimeri od lima, bakrorez sa cjenikom ili koji drugi predmet mogli bi poslužiti kao uzorak za suvenir ili gradski dizajn (što se može vidjeti i u Austriji, Njemačkoj, Engleskoj i sl.).

H. E. Bošnjak